

Heydər Əliyev ili 2023

Əsrlər boyu insanları doğru, ədalətli və ucadan söylənən cəsarətli sözlə ehtiyac duyublar!

Əsrlər boyu doğru, ədalətli sözlü açıq və ucadan söyləmək çətin, qorxulu, bəzən isə mümkünsüz olub!

Haqq və ədalət, xoş güzəran naminə yorulmadan çarpışan insanlar azad sözlü - həqiqət saydıqları sözlü qorxu-ürküsüz, azad şəkildə deyə bilmək uğrunda da mübarizə aparıblar. Tarixin müəyyən mərhələlərində insanlar buna nail olsalar da, bir çox halda dillərindən bəlaya düşmüş, söylədikləri sözlə və fikrə görə təqib edilmiş, müxtəlif formada cəzalandırılmış, bəzən isə zindanlara atılmışlar.

Lakin bəşər övladı bu yoldan usanmamış, qorxub gəriyə çəkilməmişdir.

Sivilizasiya inkişaf etdikcə, cəmiyyətin və dövlətin idarə olunması təkmilləşdikcə, artıq azad söz daşıyıcısı sayılan mətbuatın sərbəst və maneəsiz fəaliyyətinə də imkan yaradılmasına nail olunmuşdur.

Buna qədər isə mətbuat qadağa və repressiyalardan keçmiş, senzura nəzarətinə dözməli olmuş, bəzən isə "icazə verilən hədd"də azadlıq və sərbəstlik göstərmişdir.

inkışafını da təmin etmək olmazdı. Xalqın arzu və tələbi ilə yenidən ölkə rəhbərliyinə qayıtdıqdan sonra Ümummilli Lider Heydər Əliyev bu missiyanı da layiqincə yerinə yetirdi. Onun tövsiyəsi ilə iradəsi ilə kütləvi informasiya vasitələri haqqında yeni, daha təkmil bir qanun hazırlanaraq Milli Məclis tərəfindən qəbul edildi, bir qədər keçmiş isə zamanın tələblərindən irəli gələn dəyişikliklər aparılıb kütləvi informasiya vasitələrinin təsisindəki bütün maneə və əngəllər aradan qaldırıldı.

Azərbaycan jurnalisti üçün qapalı sahə, qadağan olunmuş mövzu yoxdur. O, hətta mütəmadi şəkildə ölkə Prezidenti ilə görüşür, istədiyi sualı ona ünvanlayıb cavab ala bilər. Bu, keçmişdə də belə olub, indi də belədir. Ulu Öndərdən qalan qaydadır. Ümummilli Lider Heydər Əliyev özü daim jurnalistlərlə görüşməyə can atır, buna şərait yaradırdı. Hər dəfə xarici

raqlarını qorumağı, ona hörmətlə yanaşmağıdır! Bəs milli mənafə nədir və o, mətbuatda necə gözlənilməlidir? Milli mənafə anlayışını aydınlaşdırmaq üçün müstəqil Azərbaycanın ideoloji konsepsiyasına müraciət etmək gərəkdir. Başlıca cizgiləri Heydər Əliyev tərəfindən müəyyənləşdirilmiş ideoloji konsepsiyamız üç mühüm prinsipə əsaslanır. Birincisi, dövlətçilikdir. Azərbaycanın müstəqil dövlətçiliyini qoruyub saxlamaq, hər bir Azərbaycan vətəndaşının müqəddəs borcudur. Milli vətənpərvərlik də dövlətçilik prinsipinin tərkib hissəsidir.

İkinci prinsip milli-mənəvi dəyərlərdir. Xalqın əsrlər boyu əldə etdiyi, qoruyub saxlayaraq bu günümüzdə çatdırdığı milli-mənəvi dəyərlərə dilimiz, adət və ənənələrimiz, bütövlükdə milli mentalitetimiz daxildir.

Ən nəhayət, ümumbəşəri dəyərlərə hörmət hissi də Azərbaycanın milli mənafeyi ilə səsleşən məsələdir. Azərbaycanda hüquqi-demokratik, dünyəvi dövlət qurulur. Azərbaycan Avropa Şurasına, beynəlxalq müqavilə və konsepsiyalara qoşulub. İrqi, dini, milli ayrı-seçkiliyi qəbul etmə, müharibənin və zorakılıqların, insan haqlarının pozulmasının öleyhinə çıxır. Bütün bu üç prinsip və ondan irəli gələn vəzifələr ölkənin kütləvi informasiya vasitələrində nəzərə alınmalı, hər bir qələm sahibi tərəfindən gündəlik fəaliyyət normasına çevrilməlidir! Yalnız belə olan halda hər bir qələm sahibi vətəno və xalqa həqiqi xidmət göstərməyə qadirdir!

Ulu Öndər Heydər Əliyev Azərbaycan mətbuatının azadlığının və müstəqilliyinin hüquqi-mənəvi təminatçısı olmaqla yanaşı, onun maddi-texniki bazasının möhkəmlənməsi qayğısına da qalırdı. Bununla bağlı təkcə 2001-ci ildə iki dəfə xüsusi fərman imzalamışdı. "Kütləvi informasiya vasitələrinə dövlət qayğısının artırılması haqqında" 20 iyul 2001-ci il tarixli Prezident fərmanında kütləvi informasiya vasitələri məhsullarının illik satışından redaksiyaların əldə etdikləri mənfəətdən ödədikləri vergidən azad edilməli, habelə ölkəyə gətirilən qəzet kağızına tətbiq olunan gömrük idxal rüsumunun azaldılması barədə Nazirlər Kabinetinə müvafiq tapşırıq verilmiş və icra olunmuşdur. "Kütləvi informasiya vasitələrində fəaliyyət göstərən bir dövlət başçısı yox idi! Bu, Heydər Əliyevin şəxsiyyət kimi böyüklüyündən, daim "aşkarlıq işi"ndə işləməyə adət etməsindən, mətbuata və azad sözlə hörmətindən irəli gəlirdi!

Daha bir maraqlı məqam. Ümummilli Lider Heydər Əliyev jurnalistlərlə daimi və yaxın təmasda olmaqdan əlavə, dövlətlər onları Prezident sarayında qəbul edərkən bir neçə saat ərzində dinləmiş, mətbuatın problem və çətinliklərini araşdıraraq öyrənmiş, aradan qaldırılması üçün konkret və əməli tədbirlər görmüşdür. Hər iki görüşdən sonra Azərbaycan milli mətbuatında bir canlanma və irəliyə doğru sıçrayış nəzərə çarpmışdır. Ən nəhayət, milli mətbuatımızın inkişaf və problemlərinə bələdçi olaraq Ulu Öndər Heydər Əliyev 2002-ci ildə "Jurnalistlərin dostu" adına layihə görülmüşdür. "Bizim ümumi məqsədimiz mətbuata daha çox azadlıq verməkdir. Söz azadlığının daha da genişlənməsi və Azərbaycanın demokratiyasının bütün sahələrdə inkişaf etməkdən ibarətdir. Bilin, bu, mənim məqsədimdir. Sözlər deyil, bu, mənim siyasətimin bir hissəsidir". Heydər Əliyev ardıcıl və məqsədyönlü şəkildə gördüyü işləri verdiyi bu bəyanata daim sadiq qaldığını dəfələrlə sübut etmişdir.

Qeyri-adi zəka, böyük dünyagörüşü və zəngin təcrübə sahibi olan Ulu Öndər Heydər Əliyev görüş və söhbətləri zamanı jurnalistləri öyrətməyə, vətəno və xalqa sədaqətli xidmət yollarını da göstərməyə çalışırdı. Daim tövsiyə edirdi ki, hər bir qəzet, teleradio kanalı və ya informasiya agentliyi öz fəaliyyətində Azərbaycan xalqının və dövlətinin milli mə-

Bəxtiyar SADIQOV

Jurnalistlərin böyük dostu idi

Azərbaycan milli mətbuatı da uzun, mürəkkəb və çətin inkişaf yolu keçmişdir. Mətbuatımızın qaranqışı sayılan "Əkinçi" qəzetinin ilk nömrəsi 22 iyul 1875-ci ildə işıq üzü gördü. Bu, xalqımızın ictimai-siyasi, mədəni və mədəni həyatında çox mühüm hadisə idi. Kütləvi savadsızlığın baş alıb getdiyi, mətbəə və çap imkanlarının məhduddluğu şəraitində qəzet buraxmaq heç də asan məsələ deyildi. Üstəlik, çox ciddi və qərəzli çar senzurasının mövcudluğunu da nəzərə alsaq, məsələnin mürəkkəbliyi daha aydın duyulur. Lakin həmin dövrdə öz xalqına təmənənəsiz xidmət etməyə, onun gözünü açıb maarifləndirməyə çalışan gərkəmli ziyalılar, vətənpərvər insanlar da vardı və onlar heç bir çətinlikdən qorxmıyaraq, geri çəkilmək fikrində deyildilər. Mətbu sözün, xeyriyə əməllərinin də faydası hələ lazımcına qiymətləndirilmirdi. "Əkinçi"nin yaradıcısı Həsən bəy Zərdabi isə ruhdan düşməyərək bütün məhurluqları dözdürdü: "Hər kəsi çağırmaq gəlməyir, deyirmən qanmayır. Axırda gördüm ki, onları haraylayıb çağırmaqdan, onlara deməkdən başqa bir qeyri-olac yoxdur. Olmaz ki, mənim sözlümü eşidənlərdən heç bir qanun olmasın, necə ki bir bulğun suyunun altına ne qədər bərk daş qoysan, bir neçə ildən sonra su tökülməkdən o bərk daş mürrü ilə əriyib dəşilir, habelə söz də, ələlxüsus, doğru söz, mürrü və qanmazın başını dəşib, onun beyninə əsər edər... Belə qəzet çıxarmaqdan bir qeyri-olac yoxdur ki, kağızın üstündə yazılmış o doğru sözlər qapı-poncorolardan o iman mənzilinə gətə bilsin. Heç olmaz ki, doğru söz yerdə qalsın".

Dövrün cohalotına, söz deməyin çətinliyinə baxmayaraq, Həsən bəy Zərdabi və onun məsləhətləri qədər səfəliyi və daxili yanğı ilə xalqa xidmət etmək, onu maarifləndirərək gözünü açmaq yoluna qədem qoydular. "Əkinçi" qəzeti çox sağlamlıq və məhsuldar "toxum" oldu, Azərbaycan məhurluğunda inkişaf edərkən bəzən vətənpərvərlik, beləliklə, ümumbəşəri dəyərlərə söykənən və ucadan açıq söz demək imkanı verən yeni bir mətbuat yarandı. Zülmət səltnətində nura bənzəyən "Əkinçi" qəzeti öz ətrafına Azərbaycan xalqının gərkəmli ziyalıların, söz deməyə mənəvi haqqı və qabiliyyəti olanları toplayaraq maarifə, elmə, mədəniyyətə xidmət göstərməyə başladı.

Uzun ömür sürə bilməyən "Əkinçi"nin başladığı iş yarımçıq qalmadı. Sosiallar onun səpdiyi sağlamlıq və rəsonal toxumlarından Azərbaycan xalqına, onun milli mənafeyinə xidmət edən onlarca qəzet və jurnal "cücərdi". O dövrdə doğru və ədalətli söz demək asan deyildi! "Qabili-imkanımı olmur qanmamam" - söyləyən Mirzə Ələkbər Sabir sözün yeni, başqa tərzdə deyiliş formasını tapdı. XIX əsrin əvvəllərində Molla Nəsrəddin ədəbi məktəbi yarandı. Bütün fəaliyyətləri ilə xalqa xidmət göstərən bu məktəbin nümayəndələri özlərinə məxsus üslubda - oxucunu özünə güldürməklə nöqsən və naqişliklərin islahına,

yaramaz vərdis və adətlərin tərgidilməsinə çalışırdılar! "Molla Nəsrəddin" jurnalı və molla-nəsrəddinçilər daim təzyiqli və təqiblərə məruz qalırdı, həttdən müxtəlif müddətlərə fəaliyyətlərini dayandırmağı olurdular. Lakin mətbuat xalqın və cəmiyyətin həyatına elə sıx daxil olmuşdu ki, onu daha ayırmaq, qoparıb atmaq mümkün deyildi! Azərbaycan mətbuatı ilə yanaşı, bu sahənin fədailər ordusu da yaranır, formalaşırdı.

Əsrin əvvəllərində Mirzə Fətəli Axundov, Əsgərağa Gorani, Seyid Əzim Şirvani, Nəcəf bəy Vəzirov, Ömər Faiq Nəmanzadə, Cəlil Məmmədov, Əhməd bəy Ağayev, Əlibəy Hüseynzadə, Üzeyir bəy Hacıbəyli, Nəriman Nərimanov və onlarca digər qələm sahibi söz meydanına çıxaraq sidiq-ürəkəndən xalqa xidmət etməyə, inkişaf və yüksəliş uğrunda mübarizə aparmağa başladılar. Doğrudur, həmin dövrdə də şəxsi mənafeyini güdənələr, vicdanı ilə əlverişsizlər olub. Lakin xalqın yadında mətbuat tarixində yalnız maddi ehtiyacdan çox mənəvi bərk hissə ilə qələm qalanlar qalıb, həmişəşəyərlik kəsb edib! Şübhəsiz ki, Azərbaycan mətbuatının və jurnalistikasının təməlini qoyanların çətinlikləri zəhmət və gördükləri iş nəticəsiz qalmadı. Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin "Azərbaycanda milli mətbuatın yaradılmasının 125 illiyi haqqında" imzalandığı fərmanda deyilir: "Milli demokratik mətbuatın "Əkinçi" tərəfindən bəyan edilmiş başlıca prinsipləri - maariflənmə, müasirləşmə, məfkürə saflığı, ümummilli məqsədlərin təbliği, bəşəri dəyərlərin milli ənənələrlə üzü vohdəti, ədəbi dilin danışıq dilinə yaxınlaşdırılması, hadisələrin obyektiv işıqlandırılması Azərbaycanda milli demokratik mətbuatın gələcək inkişafı üçün təməl daşları rolunu oynadı". Həmin fərmanda "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinə də yüksək qiymət verilmişdir: "Molla-nəsrəddinçilər klassik Azərbaycan, Şərq, rus və dünya bədi publisistik irsinin ənənələrindən, xalq yumorundan məharətlə bəhrələndirərək milli mətbuat tarixində sətirik jurnalistikanın bünövrəsini qoymuş, Azərbaycan publisistikasını janr və üslub rəngarəngliyi ilə zənginləşdirərək onun inkişafında misilsiz rol oynamışlar".

1918-1920-ci illərdə - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə "Azərbaycan" qəzetinin təməli qoyuldu. Bütövlükdə həmin illər dövrü mətbuatın fəaliyyəti Həsən bəy Zər-

dabi ideyalarının, "Əkinçi" prinsiplərinin həyata keçirilməsinin yeni və çox mühüm mərhələsi oldu. Yetmiş ildən artıq davam edən sosializm dövrü isə mətbuat və jurnalistika sahəsində yüksəliş və inkişafı müşahidə edilmişdir. Doğrudur, həmin dövr mətbuatı partiyalı mövqə ilə bağlı idi. Lakin vətənpərvər jurnalistlərimiz öz qələmlərini daim xalqın xidmətinə adanmışdır. Doğrudur, həmin dövr jurnalistikasının xidmətlərini inkar etmək ən azı ədalətsizlik olar. Səmt hakimiyyətinin mövcudluğu zamanı müəyyən ideoloji buxovlara baxmayaraq, kütləvi informasiya vasitələrində dilimiz, mədəniyyətimizin, elminizin inkişafı, xalqın adət-ənənəsinin qorunması ilə bağlı müntəzəm yazılar verilməmiş, hətta bəzi mətbuat orqanlarında həmin dövr üçün müxalif ruhlu, vətənpərvərlik hissləri ilə yozulmuş materiallar dərc edilmişdir. Bütövlükdə Azərbaycan mətbuatı öz milli varlığını qoruyub saxlamış, qazandıqı zəngin ənənələri davam etdirərək respublikamızın ictimai-siyasi həyatında mühüm rol oynamışdır.

Azərbaycan müstəqillik yoluna qədem qoyduqdan sonra ölkədə demokratiyanın və söz azadlığının bərkətlənməsi yəqinədə xeyli iş görülmüşdür. Baş müəllifi Heydər Əliyev olan müstəqil Azərbaycan dövlətinin yeni Konstitusiyasında ölkədə mətbuat və söz azadlığının mövcudluğu öz təsdiqini tapmışdır. Konstitusiyamızın 50-ci maddəsində deyilir: "Kütləvi informasiyanın azadlığına təminat verilir".

Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev mətbuat və söz azadlığının təminatı üçün cəmiyyətdə lazımı mühitin yaradılmasına nail olub, öz fəaliyyətində daim demokratik prinsipləri əsas tutub.

Heydər Əliyev dövlətə rəhbərlik etdiyi müddətdə mətbuata bağlı yaranmış bütün mübahisəli məsələlərdə həmişə mətbuatın mövqeyini müdafiə etmişdir.

Məhz Heydər Əliyevin təşəbbüsü və qərarı ilə AXC-Müsavat iqtidarı dövründə kütləvi informasiya vasitələrinə qoyulmuş senzura nəzarəti ləğv edilmiş, mətbuat əlavə dəyər vergisindən azad olunmuş, sözün azadlığından sui-istifadə edərkən cənabət törədən bəzi jurnalistlər alicənablıqla əfv edilərək, vaxtından qatnacaq azadlıq baxılmamışlar. Kütləvi

informasiya vasitələrinin fəaliyyət sərbəstliyinin təminatı üçün yenidən daha təkmil bir qanun hazırlanaraq Milli Məclis tərəfindən qəbul edilmişdir.

Azərbaycan müstəqillik yoluna qədem qoyduqdan sonra cəmiyyətin və mətbuatın demokratikləşdirilməsi sahəsində qısa müddətdə xeyli iş görülmüşdür. Şübhəsiz ki, söz azadlığının təminatı, cəmiyyətdə azad söz demək imkanının yaradılması sevincidir. Lakin söz azadlığı, internet TV və teleradio kanalları fəaliyyət göstərir. Azad fikirliliyin, pluralizmin mövcud olduğu cəmiyyətdə mətbu orqan təsis etmək, sayt açmaq, qəzet buraxmaq çox asan və hər kəsə müvəssər olan işdir. Lakin söz azadlığı, qəzet bolluğu müəyyən problemlər də yaratmış, bir sıra arzuolunmaz meyillər doğurmuşdur. Səvət dövrü çərçivələri bəzən bəzi dağıdılıqdan sonra yaranan azad mətbuat mühtinə bir çoxlarının hələ hazır olmadığı həqiqəti də meydana çıxırdı. "Reket jurnalistikası" fəaliyyətdə başladı.

Əsl jurnalistlərin neçə on illər ərzində mətbuata və jurnalist adına qazandırdıqları hörmət-izzəti "cır qəzetçilər" çox qısa bir müddətdə töküldükdü. Əgər müasir mətbuatın bir bələsi onun qeyri-peşəkarlarla, şəriş-təsislərlə "çirkənlənməsi"dirsə, ondan daha qorxulu düşmənlər bir qisim mətbuatın xalqa xidmət etməyi bacarmamasıdır. Yaxud milli və dövlətçilik mənafeyinə, mətbuatın şəxsi maraqları ilə mənafeələrə qurban verilməsidir.

Əlbəttə, hüquqi-demokratik dövlət qurulduğu bir zamanda heç bir dövlət və qeyri-dövlət strukturu mətbuatı nədən və necə yazmağa məcbur edə bilməz. Lakin milli mənafeyin dərki, xalqa xidməti bacarmayan hər bir qələm əhlinin qanında və canında olmalıdır. Yalnız bu halda Azərbaycan mətbuatının tarixi ənənələrini yaşatmaq, davam etdirmək, yeni şəraitə uyğun şəkildə, novatorluqla zənginləşdirmək mümkündür. Ənənəyə söykənməyən novatorluq isə ollaməçilikdən və şərişsizlikdən başqa bir şey deyil!

Uzun müddət havasız şəraitdə, qaranlıq mağarada saxlanan insan qəflətin gen və işıqlı dünyaya, təbiətin saf havasına çıxarıldığıda gözələri necə qamaşır və təmiz hava başını necə gicəlləndirir, Azərbaycan mətbuatı da bütün çərçivələrdən azad, qadağasız mühitə yetişdikdə eyni halı keçirdi. Kim qəzet istəyir açıq, nə is-

təyir yazır, kimdən xoşu gəlmirdisə, ağna-bozuna baxmadan tənqid edirdi (Təəssüf ki, belə özbaşnalıq hələ də davam edir). Lakin demokratiyanın ən mühüm əlamətlərindən biri kimi hüquqi-demokratik inkişaf yolunu tutan Azərbaycanda həqiqi söz və mətbuat azadlığının bərpası çox vacib idi. Ulu Öndər Heydər Əliyev bu mühüm cəhəti nəzərdə tutaraq deyirdi: "...Mətbuat Azərbaycan iqtidarı üçün çox önəmli bir sahədir, çox vacib bir sahədir. Biz mətbuatın sərbəstləşməsinə yönəlmiş hər konkret və imalı addımı müəyyən qrup adamlar tərəfindən "vaxtı çatmamış" və "acı nəticələr doğuracaq addımlar" kimi ehtiyatla qarşılanarsa da, həyat Ulu Öndər Heydər Əliyevin cəsarətli və ullağqörmə reformator olduğuna dəfələrlə təsdiq etmişdir!

Aparılan islahatlar isə həm də mətbuatın sürətli inkişafına təkan vermiş oldu. Məsələn, özlərini demokrat adlandırsalar da, iqtidarda olduqları qısa dövrdə azad sözlə münaibətə böyük problemlər yaradan, mətbuata senzura nəzarəti qoyan, jurnalistləri döyüb təhqir edən AXC-Müsavat cütlüyü sonadək KİV-i dar çərçivədə saxladı.

"Jurnalistlik qeyri-adi, böyük zəhmət, xüsusi bilik tələb edən bir sənətdir. Azərbaycan dövlət jurnalistlərinin əməyini daim yüksək qiymətləndirir, kütləvi informasiya vasitələrinin mövcud problemlərini həll etmək üçün olındən gələni edir və bundan sonra da edəcəkdir", - deyən Ulu Öndər Heydər Əliyev ilk öncə senzura nəzarətini ləğv etdi. Bu, bəzilərinin güman etdiyi kimi xaos yaratmadı. Əksinə, vətəndaşlarla məhkəmə çəkişmələrinə düşən qəzətlər və jurnalistlərin sözün məsuliyyətini dərək edib qiymətləndirməyi öyrəndilər. Bütövlükdə isə mətbuatın mövzu dairəsi daha da genişləndi, hadisələrə müdaxilə cəsarəti artdı. Bu gün hər bir qələm sahibi Azərbaycan mətbuatının senzura buxovundan qurtarmasını Ulu Öndər Heydər Əliyevin mətbuat azadlığının təminatı sahəsində ən böyük xidmətlərindən biri hesab edir.

Şübhəsiz, möhkəm və müasir qanunvericilik bazası yaratmadan mətbuatın sərbəst fəaliyyətini və sürətli